

HI-100 2 Globalhistorie

Kandidat 9086

Oppgaver	Oppgavetype	Vurdering	Status
1 Generell informasjon HI-100 12.12.2016	Flervalg	Automatisk poengsum	Leveret
2 Eksamensoppgave HI-100 12.12.2016	Skriveoppgave	Manuell poengsum	Leveret

HI-100 2 Globalhistorie

Emnekode	HI-100	PDF opprettet	28.08.2017 14:22
Vurderingsform	HI-100	Opprettet av	Emma Hansen
Starttidspunkt:	12.12.2016 10:00	Antall sider	7
Sluttidspunkt:	12.12.2016 16:00	Oppgaver inkludert	Ja
Sensurfrist	201701050000	Skriv ut automatisk rettede	Ja

Section one

1 OPPGAVE

Generell informasjon HI-100 12.12.2016

Emnekode: HI-100

Emnenavn: Globalhistorie

Dato: 12.12.2016

Varighet: 09:00-15:00

Tillatte hjelpemidler:

Merknader:

Det forekommer av og til spørsmål om bruk av eksamensbesvarelser til undervisnings- og læringsformål. Universitetet trenger kandidatens tillatelse til at besvarelsen kan benyttes til dette. Besvarelsen vil være anonym.

Tillater du at din eksamensbesvarelse blir brukt til slikt formål?

Ja

Nei

Eksamensoppgave HI-100 12.12.2016

Skriv én av følgende to oppgaver:

1. Forholdet mellom natur og økonomi i den førindustrielle verden.
2. Hovedtrekk i Afrikas historie (sør for Sahara) fram til 1960.

Skriv ditt svar her...

BESVARELSE

Oppgave 1

Forholdet mellom natur og økonomi i den førindustrielle verden

Det er mange forskere som opp gjennom årene har lagt stor vekt på naturen som en forklaring på hvorfor det er så mange ulikheter i verden. Dette kalles for naturdeterminisme, og det betyr egentlig at naturen setter en grense for hva vi mennesker kan oppnå. Mennesker og naturen har gått hånd i hånd opp gjennom historien, og det er ikke tvil om at naturen har spilt en viktig rolle. Når det er sagt, så er det få forskere i dag som alene gir naturen all skyld for de ulikhetene vi ser i dagens verden. Gjennom sin utnyttelse av naturen, ser en hvordan menneskene har utviklet seg, og ikke minst hvordan teknologien og økonomien har vokst frem.

Overgangen fra et jeger- og sankersamfunn til et intensivt jordbruk kan kalles for en revolusjon innenfor historien. Her gikk mennesker fra å leve av det naturen ga dem, til å dyrke jorden aktivt og høste produktene. Under denne overgangen kan en observere en endring i økonomien, og en kan nesten si at det var da de første ulikhetene innen økonomi og utvikling forekom i verden. Dette var en trend som senere ble intensifisert da maskinene kom, og vi trer inn i den industrielle verden.

De første menneskene levde i det vi kjenner som et jeger- og sankersamfunn. Her levde menneskene av det de kunne sanke og få fra naturen. Menneskene som levde på denne tiden hadde tette bånd mellom seg, og de levde gjerne 20-50 personer sammen i grupper. Gruppen ble gjerne ledet av en person, som hadde egenskaper som trengtes for å være en leder. Hvilke egenskaper som var viktig, var avhengig av hva en drev med og i hvilke områder en bodde. Da alle menneskene i verden levde i slike samfunn, ser en at det var få ulikheter i verden. Det økonomiske systemet som fantes på denne tiden er kjent som resiprositet. Dette er en økonomisk form som baserer seg på gjensidighet. Det var vanlig å bytte mat og dele de byttene man eventuelt hadde felt. Dette var vanlig skikk i samfunnene. Resiprositet er en ikke-profitt basert økonomisk

form, det vil si at en ikke solgte, men delte. Etter hvert ble det vanlig å utveksle gaver, og da skapte en en form for tillit og gjensidighet mellom de personene som utveklset gavene. Når du fikk en gave, så var det forventet at den som ga, fikk noe igjen. Resiprositet var den vanligste økonomiske formen som fantes til for omtrent 3500 år siden. En moderne form for resiprositet er dugnad.

Jeger- og sankersamfunnet varte frem til omtrent 10 000 år siden, og vi får da i mange områder i verden en overgang til en enkel form for jordbruk. Så hva var det som ledet til denne overgangen? For 10 000 år siden opplevde jorda en klimaendring, i form av at den siste istiden var ferdig. Områder som tidligere hadde vært dekket av iskapper, ble nå isfrie. Dette førte til et eldorado for jegerne, og mange av artene som levde på denne tiden, slet med å takle overgangen fra is til bar mark. Mange av de ville artene, ble da minsket, og menneskene svarte med å intensivere jakten. Dette førte til at mange arter ble utryddet. I Amerika ble for eksempel hesten utryddet. En konsekvens av dette var at det nå ikke var mulig å bare leve av det en sanket fra naturen, da dette ikke ga et stort nok matgrunnlag. En måtte finne andre måter å skaffe mat på, og det er nå en ser en overgang til det enkle jordbruket, i form av svibruk.

Svibruk er en jordbruksform som oppstår ved at en svir av et område. Ved å røre asken inn med en gravestokk, får en naturlig gjødsel. En fortsetter å bruke den ryddede jordflekk, til en ikke lenger får noen avlinger. Da beveger en seg til en ny jordflekk, og den gamle jorden blir liggende brakk. Denne formen for jordbruk går i sirkler, for en kommer etter hvert tilbake til den eldste jordflekk. Hvor lenge et jorde må ligge brakk varierer og det gjør også tiden en kan dyrke en flekk før en må gå videre. Svibruket er en jordbruksform som bare benytter seg av menneskelig arbeidskraft. Det er ikke tvil om at overgangen til jordbruket var mer energikrevende og krevde mer jobb, men menneskene var tvunget på grunn av matmangel. Svibruk kan være en effektiv form for jordbruk, dersom en har nok tilgjengelig område å ta av. Menneskene som startet med denne enkle formen for jordbruk benyttet seg fortsatt av resiprositet. Grunnen til dette er at de bare produserte nok mat til å overleve. Denne formen for jordbruk vil ikke gi et stort overskudd, som gjør at en kan lagre avlingene til senere, som vi skal se senere er et viktig element for overgangen til redistribusjon som økonomisk form. Det er fortsatt noen mennesker i Afrika og Amazonas som driver med svibruk.

For ca 6000 år siden begynte også noen mennesker å leve som nomader. Dette var mennesker som ikke var fastboende, men flyttet seg med dyrene. De levde av det dyrene ga dem, som var kjøtt, blod, melk og ull. Hvilke typer dyr en hadde, avgjorde hvor en skulle flytte seg, da ulike dyr har ulike behov. Nomadene byttet til seg varer fra de fastboende bøndene. Enda var det ikke vanlig å drive handel med penger, eller et ønske om profitt.

Jordbruksrevolusjonen var ikke en revolusjon som kan oppfattes som hurtig. Jordbruket utviklet seg sakte over tid, men de endringene som de skapte var så unike og ikke minst, viktige for menneskene, slik at en har kalt det en revolusjon. For ca 3500 år siden ser en igjen at jordbruket endrer seg, og går over i en mer intensiv form. Dette krever igjen mer arbeidsinnsats fra bøndene. Hvorfor skjer denne overgangen? Verdens befolkning har i noen områder vokst seg så stor, at befolkningstettheten er enorm. Det er ikke lenger mulig å

produsere nok mat til å fø de som lever i de områdene, slik at en må finne nye metoder for å dyrke, som gir en høyere avkastning. Så det intensive jordbruket oppsto på grunn av økt befolkningstetthet, men det er også viktig å tenke på at et mer intensivt jordbruk også førte til økt befolkningstetthet.

Den nye formen for jordbruk gikk ut på å dyrke jordene med plog, og bruke kyr, hest eller okse som muskelkraft. Samtidig brukte en møkka til dyrene som gjødsel, og dette viste seg å gi stor avkastning, og førte til at avlingene ble større. Det viste seg også at perioden som jorda måtte ligge brakk, ble kraftig redusert ved innføringen av møkk som gjødsel. Da jorda ble mer fruktbar enn tidligere, kunne en, i noen områder, plante og høste avlinger flere ganger i året. Tilgangen på vann er ekstremt viktig når en driver med jordbruk. Mange av de områdene som begynte med denne intensive formen for jordbruk, fantes i områder der det var elver. Ved å innføre kanaler og drenere jordene, kunne en benytte seg av kunstvanning, slik at en kunne vanne jordene når det trengtes. Dette viser at menneskene benyttet seg av høy teknologi. Da også avlingene ga større avkastning enn tidligere, dannet det seg et matoverskudd som en kunne spare til vanskeligere tider. Det at en fikk et overskudd, gjorde at vi fikk en overgang til en ny økonomisk form, redistribusjon. Før vi kan gå nærmere inn på hva redistribusjon går ut på, må en se på noen av de faktorene som kreves for at redistribusjon kan innføres, nemlig et politisk sentrum.

Som en konsekvens av innføringen av et mer intensivt og teknologisk jordbruk, oppsto de første statene i verdenssamfunnet. De befant seg i det som er kjent som den fruktbare halvmåne, fra Middelhavet i vest til Mesopotamia i øst. Mesopotamia var den første staten i verden. Det at flere mennesker levde tett sammen, førte til behov for en hersker. Max Weber definerer stat som et begrenset geografisk område der en hersker/konge kan utøve et voldsmonopol. En stat har utvikling av en administrasjon og et økonomiske system. Militæret spiller en viktig rolle for å holde ro i staten. Inntekter til staten kommer i form av tribut og plyndring av omkringliggende områder/nabostater. Befolkningen som bor i byene lever av det som bøndene utenfor byene produserer. I en stat var det vanlig med stratifisering. Det finnes to teorier for hvordan stratifisering oppstår. 1. Privat eiendomsrett gjør at noen mennesker kan leve av å selge varer til andre, og heve sin egen levestandard. 2. Folket samarbeider om de fleste oppgaver, og det blir da naturlig å velge en leder, som blir hersker. De første statene som oppsto, var nok ikke så godt utviklet som statene som er beskrevet i Webers definisjon, men det er greit å ha en generell definisjon, slik at en kan forstå bedre hva som ligger i begrepet stat.

Ved statsdannelse i Mesopotamia, fikk en dannet et politisk sentrum, som er essensielt for å kunne utvikle redistribusjon. Matoverskuddet fra jordbruket var en forutsetning for utviklingen av redistribusjonen. Med dette kunne det politiske sentrum kreve inn tribut (skatt) fra sine undersåtter. En forutsetning for at dette kunne gjennomføres, var tanken om at tributt senere skulle videreføres (redistribueres) nedover i samfunnet. Dette var en fin tankegang, men det ble dessverre ikke alltid gjennomført på grunn av korruperte herskere. Det var vanlig at herskerne brukte tributt til å betale militære, ingeniører, håndverkere og kunstnere, som hjalp herskeren med å beholde makten. En moderne form for redistribusjon er skatt, men vi betaler den ikke til en hersker.

Bruken av naturen på en riktig måte, førte, som vi så, til statsdannelse og en økt befolkning. Flere mennesker kunne nå leve av annet enn jordbruk og flere yrker oppsto, blant annet handelsmenn. Handel mellom stater og utveksling av teknologi, førte verden ytterligere videre. Nomader og fastboende bønder ble opptatt av det å eie, da nomadene eide dyr, og bøndene kunne lagre det som var til overs fra avlingen. Det å eie noe, førte også til et økt ønske om handel. Ved innføringen av handel, kom det etter hvert mer fokus på markeder og fortjeneste herfra. Lenge fortsatte økonomien å være ikke-profit basert, men etter hvert vokser kapitalismen frem, som er en økonomisk form som drives av et ønske om profit og fortjeneste. En kan si at redistribusjon var den dominerende økonomiske formen fra ca 3500 år siden til rundt 1500 e.v.t. Men handelskapitalismen har røtter helt tilbake til 1000-tallet, men da ikke som profit motivert. Naturen spilte også en rolle her, ved at en utviklet varer fra råvarer gitt av naturen. Fra mellom 1500-1800-tallet går en over fra en handelskapitalisme til en industrikapitalisme.

Opptil innføringen av jordbruket hadde menneskene i verden levd likt, og det fantes få ulikheter. Innføringen av jordbruk førte til en splittelse av verden, og en kan si at de ulikhetene innen økonomi og teknologisk utvikling, som vi ser i dag stammer fra tiden rundt jordbruksrevolusjonen. En ser i dag at det er Europa og til en viss grad Asia, som ligger lengst fremme innen både teknologi og økonomi. Hvordan har dette seg og hvordan kan vi forklare disse ulikhetene? Jared Diamond har i sin bok *steel, germs and guns*, argumentert for at naturen og klimaet har spilt en viktig rolle i denne ulikheten. Han mener at Eurasia hadde flaks med naturforholdene. La oss ta en nærmere kikk på hva Diamond mener.

Det beste jordsmonnet til å dyrke, viste seg å være i Eurasia. Dette kontinentet hadde fordel av at ville planter og dyr, som kunne temmes allerede befant seg her. Planter som havre, linser, bygg og erter vokste vilt, og dette var planter som ga god avkastning, mye næring og smakte godt. Gjennom krysninger og avl, fikk en produsert frem planter som var gode å bruke i jordbruket. Når det kommer til dyrene, har en funnet ut at det fantes 148 pattedyr under 50 kg på denne tiden. Av de 148, var det kun 14 som kunne temmes. Eurasia hadde 13 av de 14 dyrene, og de fikk da dyr i form av geit, sau, okse, hest og kyr. Dersom en sammenlikner med Afrika, hadde de ingen pattedyr som kunne temmes. Det er noen viktige punkter som måtte innfris for at dyrene kunne temmes, og det var: 1. dyrene måtte ikke være kjøtteterer, 2. dyrene måtte kunne vokse fort, 3. de måtte kunne formere seg i fangenskap, 4. de måtte ikke være nervøse, 5. de måtte ikke være redde og 6. de skulle gjerne være flokkdyr, slik at mennesket kunne gå inn som leder av flokken. En annen ting som Diamond bruker i sin argumentasjon, er at Eurasia befinner seg langs en øst-vest akse, slik at det er enklere å flytte planter og dyr mellom de ulike landene på dette kontinentet. Dette fordi de hele tiden befinner seg i samme klimasoner. Afrika og Amerika er kontinenter som strekker seg nord-sør, og det er vanskelig å flytte på planter og dyr, fordi klimasonene endrer seg, og de vil ikke ha de samme forholdene. Alle disse faktorene var med på å gi Eurasia en fordel, som en fortsatt kan se i verden i dag.

Opp gjennom historien ser en at natur og økonomi har fulgt hverandre. Gjennom jordbruksrevolusjonen ser en hvordan en beveger seg fra et jeger- og sankersamfunn, til enklere jordbruksformer, og tilslutt et intensivt jordbruk. De tidligste samfunnene var preget av den økonomiske formen resiprositet, som bygger på gjensidighet. Med utviklingen av teknologien innenfor jordbruket, ser en at man kan bygge opp et

matoverskudd, som kan lagres til vanskeligere tider. Denne utviklingen gjør at de første statene vokser frem, som også fører til utviklingen av en ny økonomisk form, redistribusjon. Denne formen krever et politisk sentrum, som kan kreve inn tributt. Tributten skulle dermed redistribueres i samfunnet. Fremveksten av stater og ny teknologi innen jordbruket fører til at yrker oppstår. Et av de er handelsmenn, som gjennom handel er med på å føre økonomien mer mot et marked. Tanken om profitt basert på handel, vokser frem mellom 1000- og 1500-tallet, og økonomien beveger seg mer mot kapitalisme. Innføringen av jordbruket førte til at verden ble splittet med tanke på utvikling og økonomisk vekst. Mange forskere har lagt vekt på naturen som en av grunnene. En av disse, Jared Diamond, har argumentert for at Euraisa hadde flaks ved at mange viltvoksende planter kunne dyrkes og at mange av de ville dyrene kunne temmes. Dette var med på å gi et fortrinn til Eurasia, som en fortsatt kan se i verden i dag.
